

O tradiciji prekomurskih rukopisnih pjesmarica od 17. do 19. stoljeća govori se u 14. podnaslovu uvodne studije (str. 54–57). Najveći dio postojećih rukopisa prepisali su katolički orguljaši koji su starinski jezik pjesmarica približavali suvremenim jezičnim oblicima.

U petnaestom i zadnjem podnaslovu (str. 57–61) izdavač navodi dokumentaciju iz koje se vidi neumoran šezdesetgodišnji rad na objavi kritičkog izdanja ove po mnogočemu zanimljive *Martjanske pesmarice*.

Marijan BIŠKUP

Miroslav Martinjak, *Gregorijansko pjevanje. Baština i vrelo rimske liturgije*, Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika – Institut za crkvenu glazbu »Albe Vidaković«, Zagreb, 1997., 282 str.

Prva knjiga u izdanju *Hrvatskoga društva crkvenih glazbenika* obrađuje gregorijansko pjevanje unutar cjelokupne zapadne liturgijske baštine u kojoj se lako može prepoznati i mjesto hrvatske kulturalne i duhovne ukorijenjenosti. Taj tipični izričaj rimske crkvene tradicije zasvjedočen je od davnih vremena kao njezina vlastitost, a univerzalnost upućuje i na osobitost pojedinih krajevnih sljedništava koja su *mutatis mutandis* nosila isto bogatstvo, potvrđujući usku glazbenu povezanost koja nipošto nije ostala samo glazbena. Time se lako dolazi do europske glazbeno-povijesne prepoznatljivosti, koja je na neki način u posljednjih pola stoljeća u hrvatskoj javnosti uslijed unutarcrkvenih ili vanjskih razloga, bila zanemarena i potiskivana. Neće mi se zamjeriti stoga ako ovo Martinjakovo djelo nazovem pravim osvježenjem što se tiče prikazivanja i istraživanja crkvene glazbe i glazbe općenito. Ovo djelo našega poznatoga glazbenoga stručnjaka prvi je pokušaj sustavnoga prikazivanja gregorijanskoga pjevanja na način na koji se taj predmet predaje na *Institutu za crkvenu glazbu pri Katoličkomu bogoslovnom fakultetu* u Zagrebu, pri čemu valja spomenuti kako je to jedina ustanova na hrvatskom govornom području koja ozbiljno pristupa ovoj prevažnoj problematici, nadilazeći uske glazbene okvire. Osjetljivost i tankočutnost za dugostoljetni crkveni izričaj prenosi se na studente koji ne trebaju ostati samo na prvom dijelu podnaslovnoga binoma – 'baština' – već bi trebali biti promicatelji drugoga pripadnoga dijela – 'vrelo' – koji izaziva i poziva na noseću kreativnost u sadašnjim crkvenoglazbenim nastojanjima, kao izvorišta novini *de liturgia pro liturgia*.

Premda u svojem nutarnjem ustroju knjiga ima sva obilježja udžbenika, ona ne želi ostati na razini školskoga programa, već će poslužiti svima koji žele stupiti u neposredni dodir s informacijom o toj vrsti pjevanja i dobiti cjelovitu sliku važnosti, dosega i složenosti problematike. Tomu će još više pridonijeti neki dijelovi ove knjige (kao što je povijesni prikaz ili onaj koji se odnosi na glazbene oblike), budući da se oslanjaju na patrističke navode i time uspostavljaju most između glazbe, teologije i povijesti. Dvije temeljne osi oko kojih rastu bogati plodovi gregorijanskoga pjevanja, Euharistija i Časoslov, mogu se analizirati na temelju dosega i razvoja glazbenih oblika kroz stoljeća.

Značajno je i drugo poglavlje koje se bavi semiologijom gregorijanske notacije, po uzoru na oca ove semiologije Eugena Cardina i drugih autora. Znakovi se promatraju s interpretacijskoga gledišta, što je značajni zaokret u učenju toga pjevanja. Obrađene su notacije koje imena vežu uz St. Gallen i Laon, predstavnike najvažnijih i najraširenijih načina zapisivanja gregorijanskih melodija.

Važnost ovoga djela pojačana je činjenicom da dosad nismo imali na hrvatskomu jeziku reprezentativne knjige za proučavanje europskoga blaga čiji smo i mi bitni dio, u kojemu se miješa glazbena transnacionalnost i nacionalna posebnost različitih glazbenih izvedenica i kulturalnih kontrafora. Ta se susljednost može pratiti počevši od najjednostavnijih misnih napjeva, preko psalmodije do pučkih popjevaka. Radijacija gregorijanskoga pjevanja može se uočiti gotovo u svim segmentima hrvatske crkvene glazbe, ali i šire, budući da je gregorijanski modalitet osnovna matrica skladanja i unutar stvaralaštva narodnih pjesama.

Martinjak piše uravnoteženom metodom na temelju znanstvenoga pristupa i dopadljivom prozračnošću koju omogućuju marljivo napravljeni notni primjeri i skice, crteži, likovni prilozi (sveukupno oko petstotinjak raznih primjera). Podjela na sedam poglavlja (1. Povijesni pregled; 2. Semiologija gregorijanskoga pjevanja [adijastematska notacija]; 3. Kvadratna notacija [dijastematska notacija]; 4. Gregorijanski oblici; 5. Modalitet; 6. Psalmodijski tonusi; 7. Dirigiranje gregorijanskoga pjevanja) zrcali tijek predavanja na spomenutom Institutu, te time postaje verifikacija praktične primjenjivosti u školskim okvirima.

Praktičnost i korisnost ovoga priručnika izranja iz autorove stručnosti i mjerodavnosti kojom donosi uvid u sve poznate tonuse u zapadnoj psalmodiji (*jednostavni, svečani, ukrasni, pasquale, in directum, defunctorum*), ali i iz zadnjega poglavlja koje obrađuje način dirigiranja po metodi iz Solesmesa.

Martinjak tako i za povijesna istraživanja nudi knjigu 'inicijacije' u gregorijansko pjevanje svima koji se u svojim istraživanjima nužno suočuju s izvorima gregorijanske notacije i glazbene baštine. Jedan od recenzenata ovoga djela, dr. Miho Demović, zapisao je: »Velika srednjovjekovna hrvatska glazbena baština uglavnom je nepoznata i neproučena. Razlozi su tomu raznovrsni, ali jednim od glavnih treba svakako smatrati i nedostatak udžbenika koji bi mlade glazbenike uveli u tajne gregorijanske glazbe.« Time autor ujedno nadopunjuje oskudnu literaturu o toj tematici i postaje pilastar na kojemu će se graditi ostala istraživanja. Genetički prikaz razvoja kršćanskoga pjevanja prije Grgurove reforme s naznakama teološko-liturgijske važnosti glazbe općenito, kao izričaja božansko-ljudskoga susrećišta, zatim teorije samoga nastanka i puta prema liturgijskoj dominantnosti, komplementarno pomaže i liturgijskim saznanjima. Otkrivanje zakonitosti i tajni kvadrataste notacije otklanja nedostatak primjetljive neupućenosti i nepoznavanja na našim glazbenim učilištima te nezaobilazne zbilje koja se prečesto zanemaruje. Tako se teorijska i praktična razina stapaju posebno u simbiozi obrade gregorijanskoga ritma i kironomskoga označavanja. Time knjiga postaje poticaj izvođačima, kako bi, osim studenata Instituta za crkvenu glazbu, još poneki zbor u Hrvatskoj savladao tešku ali dragocjenu tehniku gregorijanskoga pjevanja i to ne radi arheologizma jedne zaboravljene prakse, već radi poniranja u izvornost liturgijske glazbe koja još uvijek odiše istim bogatstvom.

Martinjaku se ne može predbaciti isključivo sintaksna raščlamba pojava, već težnja za sintezom koja obuhvaća i semantičnost i korištenje, čime odgovara na teološke i pastoralne zahtjeve unutar crkvenoga slavljenja kršćanskoga otajstva pod vidom sonorne komunikacije. Zato je gregorijansko pjevanje ne samo predivni spomenik prošlosti kojega je izgradila Crkva iz svojega životnog i životodajnog izričajnog tkiva, već i izazov novim stvaralačkim pokušajima, tako bitnim za ispreplitanje elemenata unutar proslave *operis redemptionis* koja se fenomenološki, ali i sadržajno-teološki promatra unutar odrednica *per ritus et preces*. I gregorijansko je pjevanje dio navještaja vazmene novosti, ostvarene u vjernicima po milosti. »Ostaro po grijehu, čovjek se obnavlja po milosti. Tako svi koji se obnavljaju i postaju sudionici vječnoga života, pjevaju novu pjesmu« (Sv. Augustin, *Izlaganje Ps 149,1*).

Ivan ŠAŠKO